

KS. JAN KOCHEL

„PEŁNA ZBROJA BOŻA” (Ef 6, 13) W KATECHEZIE DOROSŁYCH

Słuchanie i rozważanie słowa Bożego jest filarem każdej katechezy, a zwłaszcza jej „najznakomitszej formy” (katechezy stałej), którą wspólnota chrześcijańska nie może prowadzić „z pominięciem bezpośredniego i wypróbowanego udziału dorosłych, zarówno tych, którzy w niej uczestniczą, jak i tych, którzy ją organizują” (CT, n. 45)¹. Kościół systematycznie zachęca do animacji biblijnej duszpasterstwa i rozwijania biblijnego wymiaru katechezy. Podczas prac Synodu Biskupów i adhortacji posynodalnej *Verbum Domini* podkreślono, że „byłoby dobrze, by działalność duszpasterska sprzyjała również powstawaniu licznych małych wspólnot «składających się z rodzin, zakorzenionych w parafiach albo związanych z różnymi ruchami kościelnymi i nowymi wspólnotami», które szerzyłyby formację, modlitwę i poznawanie Biblii według wiary Kościoła” (VD, n. 73)². Przypominano tam również o mądrym odkrywaniu na nowo centralnego miejsca dla słowa Bożego³, zwłaszcza podczas katechezy, która „w swoich różnych formach i fazach zawsze powinna towarzyszyć ludowi Bożemu” (VD, n. 74). Katecheza dorosłych jest najlepszym czasem do tego, by obficie czerpać z tego podstawowego źródła. Apostoł Paweł

KS. JAN KOCHEL – prof. dr hab.; specjalizuje się w katechetyce i teologii pastoralnej oraz pedagogice. Od 2016 r. kierownik Katedry Antropologii i Teologii Rodziny w Instytucie Nauk o Rodzinie Uniwersytetu Opolskiego, rzeczoznawca Komisji Wychowania Katolickiego KEP. Autor książek: *Katecheza ewangelizacyjna w nauczaniu pastoralnym Carlo Maria kard. Martiniego*; *Duchowa pedagogia sportu*; *Duchowa pedagogia miłości*.

¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (CT), Watykan 1979.

² Benedykt XVII, Adhortacja apostolska *Verbum Domini* (VD), Kraków 2010.

³ *La Parola di Dio nella vita e nella missione della Chiesa*, ed. N. Eterović, Città del Vaticano 2011.

zachęca, by przyjąć „pełną zbroję Bożą” (Ef 6, 11.13)⁴, czyli wykorzystać wszelkie jej możliwości.

1. Biblijna animacja katechezy

Centralne miejsce w katechezie zajmuje Słowo Boże, które zwraca się do katechizowanego i przemienia jego życie. Katecheza biblijna nie polega na egzegetycznej analizie tekstów biblijnych w taki sposób, aby uczeń mógł lepiej zrozumieć, szczególnie trudne fragmenty Pisma Świętego, lecz na systematycznym i uporządkowanym przekazaniu podstawowych prawd wiary. W *Dyrektorium ogólnym o katechizacji* podkreślono, że katecheza powinna być „przepełniona i przeniknięta myślą, duchem i podstawami biblijnymi i ewangelicznymi przez stały kontakt z samymi tekstami, ale także przypomnieć, że katecheza będzie o tyle bogatsza i skuteczniejsza, o ile odczytywać będzie słowa według myśli i ducha Kościoła; powinna się inspirować myślą i życiem dwóch tysięcy lat Kościoła” (DOK, n. 127)⁵.

Działalność katechetyczna zakłada poznawanie Pism w wierze i tradycji Kościoła. Sobór Watykański II wskazał na trzy kryteria interpretacji Pisma Świętego odpowiadające Duchowi, który je natchnął (KO, n. 12):

- 1) zwrócić uwagę na treść i jedność całego Pisma;
- 2) czytać Pismo święte „w żywej Tradycji Kościoła”;
- 3) uwzględnić „analogię wiary”, czyli spójność prawd wiary między sobą i w całości planu Objawienia (por. Łk 24, 25–27.44–46; Rz 12, 6; KKK, n. 111–114).

W praktyce katechetycznej istotna jest nie tyle szczegółowa analiza tekstów, co uwzględnienie „tematów biblijnych” (DFK, n. 16). Punktem wyjścia katechezy mają być tematy, a nie cytaty biblijne. „W Biblii należy szukać nie cytatów – argumentów, lecz tematów teologicznych. Taka teologia nie może pozostać bez wpływu na katechezę, która – jako cząstka teologii – musi się opierać na fundamencie słowa Bożego; studium Pisma musi być jej duszą, a tematy biblijne punktem wyjścia. Uprawianie dziś katechezy, w której Pismo byłoby tylko pokorną służebnicą, dostarczającą cytatów lub

⁴ Niepełną zbroję odnajdziemy w 1Tes 5, 8, gdzie św. Paweł zachęca: „przyobleczmy pancerz wiary i miłości a jako hełm nadziei zbawienia”. W innym miejscu mowa jeszcze o „zbroi światła” (Rz 13, 12).

⁵ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (DOK), Poznań 1998.

przykładów, byłoby zdradą Soboru Watykańskiego II i cofnięciem się sto lat wstecz” – przekonywał ks. Józef Kudasiewicz⁶.

Papież Benedykt XVI dodaje jeszcze, że w ramach katechezy „trzeba zachęcić do poznawania postaci, zdarzeń i podstawowych wypowiedzi świętych tekstów; w tym może również pomagać inteligentne zapamiętywanie niektórych szczególnie wymownych fragmentów biblijnych, dotyczących tajemnic chrześcijańskich” (VD, n. 74). Katecheza eksponująca postaci biblijne jest szczególnie pobudzająca i angażująca samych katechizowanych. Inspiruje ich do autentycznego dialogu, spotkania i osobistego zaangażowania w misję ewangelizacyjną⁷.

Katecheza biblijna skierowana do dorosłych powinna przekazywać historię zbawienia i treści wiary Kościoła w sposób dynamiczny i kerygmatyczny⁸, by mogli oni uznać, że również ich egzystencja należy do tej historii, a prawdy głoszone są ich prawdami. Taka katecheza nie może być tylko okazjonalna, lecz systematyczna i permanentna (ciągła), gdyż wtedy będzie skuteczna i przyniesie obfity owoc dla całej wspólnoty chrześcijańskiej. Słusznie św. Jan Paweł II przekonuje, że katecheza dorosłych skierowana jest do osób dojrzałych, „wykonujących największe zadania i w ogóle zdolnych do życia według orędzia chrześcijańskiego” (CT, n. 45). Przywołuje on w tym miejscu soborowy Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, w którym czytamy:

„Niech [biskupi] czuwają, aby nauczanie katechetyczne, które zmierza do tego, aby wiara w ludziach, rozjaśniona przez naukę, stawała się żywa,

⁶ J. Kudasiewicz, *Wymiar biblijny*, w: *Podstawowe wymiary katechezy*, red. M. Majewski, Kraków 1991, s. 24.

⁷ Dobrym przykładem jest tu propozycja austriackiego katechetyka Alberta Höfera, który zastosował pedagogikę *Gestalt* (*Gestaltpädagogik*) do katechezy biblijnej; por. A. Höfer, *Gottes Ege mit den Menschen. Eine gestaltpädagogisches Bibelwekbuch*, München 1993 (*Pismo Święte miejscem spotkania Boga z człowiekiem. Podręcznik metodyczny katechezy biblijnej*, tłum. E. Bochenek, K.J. Wawrzynów, Poznań 1998); K.J. Wawrzynów, *Biblia w nauczaniu szkolnym. Koncepcja katechezy biblijnej według Alberta Höfera*, Lublin 1993. Warto też korzystać z propozycji medytacji o postaciach biblijnych kard. C.M. Martiniego, prowadzonych w dynamice *lectio divina*; por. J. Kocheł, Z. Marek, *Pedagogia biblijna w katechezie*, Kraków 2012; Carlo Maria Martini. *Il pastore del post-Concilio*, ed. F. Manzi, Milano 2014; G. Casarini, Carlo Maria Martini. *La Parola offerta a tutti*, Padova 2018. Pełny wykaz polskich przekładów medytacji biblijnych C.M. Martiniego na www.ssb24.pl.

⁸ Podstawową zasadą jest zwrócenie uwagi na relację między Pismem Świętym i *Katechizmem Kościoła katolickiego* (1994); DOK, n. 128; VD, n. 74; por. A. Läpple, *W kręgu Katechizmu Kościoła katolickiego*, tłum. A. Karszniewicz-Mazur, Wrocław 1999.

wyrazista i czynna, było starannie przekazywane dzieciom oraz dorastającej i dojrzałej młodzieży, a nawet ludziom dorosłym. W tym przekazie należy zachować właściwy rozkład i metodę dostosowaną nie tylko do przedstawionej treści, ale także do zdolności, możliwości i wieku oraz warunków życia słuchaczy; to nauczanie winno opierać się na Piśmie Świętym, Tradycji, liturgii, na Magisterium i życiu Kościoła [...]. Winni się też starać o przywrócenie lub lepsze przystosowanie instytucji katechumenatu dorosłych” (DB, n. 14).

Współpraca duszpasterzy z rodzicami oraz dorosłymi w posłudze katechetycznej jest pilnym wyzwaniem Kościoła XXI wieku. Potrzebę katechezy deuterokatechumenalnej, mocno osadzonej biblijnie i eklezjalnie, postulował kerymatyczny ruch odnowy katechezy⁹, *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*¹⁰ oraz posoborowe ruchy i stowarzyszenia katolickie, np. Ruch „Domowego Kościoła”¹¹, Ruch „Komunia i Wyzwolenie”¹², Droga Neokatechumena¹³ czy Szkoły Nowej Ewangelizacji¹⁴. Stale powraca zatem postulat powrotu do źródeł biblijnych: „Chodzi o to, by Ewangelia utorowała drogę. Albowiem Ewangelii a nie spekulacji, Ewangelii a nie scholastyce obiecana została nieśmiertelność” – postulował F.X. Arnold¹⁵. Powraca też postulat zdecydowanej rewizji nauczania Biblii w katechezie i biblijnej formacji katechetycznej dorosłych¹⁶.

⁹ Por. J.A. Jungmann, *Die Frohbotschaft und usere Glaubensverkündigung*, Regensburg 1936; B. Dreher, *Unsere neue Schulbibel. Einführung für Lehrer und Katecheten*, München 1963; J. Colomb, *Le service de l’Evangile*, Paris 1968; F. Blachnicki, *Kerymatyczna odnowa katechezy*, Warszawa 2005; E. Alberich, *Katecheza kerymatyczna*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, Warszawa 2007, s. 424–428.

¹⁰ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988.

¹¹ Por. F. Blachnicki, *Godzina Taboru*, Carlsberg – Lublin 1989; tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Krościenko 2002; tenże, *Została nam powierzona Ewangelia. Wykład z kerymatyki czyli teorii ewangelizacji*, Kraków 2007; *Zasady Domowego Kościoła Ruchu Światło-Życie*, Krościenko 2001; M. Kaszowski, *Odnowa życia rodzinnego w Ruchu Domowego Kościoła*, Otwock – Świdar 1994.

¹² Por. L. Giussani, *Zmysł religijny*, tłum. K. Borowczyk, Poznań 2000; tenże, *Ryzyko wychowawcze jako tworzenie osobowości i historii*, Kielce 2002.

¹³ Por. *Droga Neokatechumenalna. Statut*, Roma 2002; K. Argüello, *Kerymat z ubogimi w barakach. Doświadczenie Nowej Ewangelizacji: missio ad gentes*, Lublin 2013.

¹⁴ Por. J.H. Prado Flores, *Jak ewangelizować ochrzczonych*, Łódź 1993; tenże, *Nowi ewangelizatorzy dla Nowej Ewangelizacji*, Poznań 2013; W. Szlachetka, *Fenomen szkół nowej ewangelizacji. Studium socjologiczno-pastoralne*, Kraków 2011.

¹⁵ F.X. Arnold, *Glaubensgemeinschaft*, Düsseldorf 1955, s. 41.

¹⁶ Papież „kerygmą” nazywa ogień Ducha „udzielającego się pod postacią języków i sprawiającego, że wierzymy w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie

Papież Franciszek przypomniał, że w katechezie rolę fundamentalną odgrywa pierwsze przepowiadanie lub nauczanie kerygmatyczne, które powinno zajmować centralne miejsce w działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Cała też formacja chrześcijańska jest pogłębieniem *kerygmy* (por. EG, n. 164–165)¹⁷. Stąd „spotkanie katechetyczne jest głoszeniem Słowa i jest na nim skoncentrowane, ale potrzebuje zawsze odpowiedniego środowiska i atrakcyjnej motywacji, posługiwania się wymownymi symbolami, włączenia w szeroki proces rozwoju oraz integracji wszystkich wymiarów osoby we wspólnotowym procesie słuchania i odpowiedzi” (EG, n. 166). Wszystkie te postulaty spełniała katecheza Apostoła narodów św. Pawła, który poprzez swoje listy docierał do wspólnot rozsianych po ówczesnym Imperium Rzymskim.

2. Katechetyczna metafora „zbroi Bożej”

List do Efezjan był pismem ogólnym skierowanym do kilku wspólnot chrześcijańskich. Był próbą przeciwstawienia się niebezpiecznym poglądom rodzącym się w łonie nowej wspólnoty. Ma jednak charakter nie tyle apologetyczny, co katechetyczny. Jest pozytywnym i syntetycznym wykładem na temat Kościoła jako Ciała Chrystusa. Ostatnia, parenetyczna część zawierająca zachęty i pouczenia dla chrześcijan (Ef 4, 1 – 6, 20), podejmuje też temat walki ze złem. Św. Paweł posługuje się obrazem zaczerpniętym z obszaru wojskowości:

„W końcu bądźcie mocni w Panu Jego potężną siłą. Włóżcie pełną zbroję Bożą, abyście zdołali przeciwstawić się zasadzkom diabła. Nie walczymy bowiem przeciw krwi i ciału, ale przeciwko zwierzchnościom i władzom, przeciwko Panującym w świecie ciemnościom, przeciwko złym duchom na wyżynach niebieskich. Dlatego nałóżcie pełną zbroję Bożą, abyście w dzień zły mogli się oprzeć i ostać, dokonawszy wszystkiego. Stańcie więc i «prze-paszecie wasze biodra prawdą», załóżcie pancerz sprawiedliwości, a na

objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca. W ustach katechety nieustannie rozbrzmiewa orędzie: «Jezus Chrystus cię kocha, dał swoje życie, aby cię zbawić, a teraz jest żywy u twego boku codziennie, aby cię oświecić, umocnić i wyzwolić»” (EG, n. 164); por. Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (EG), Kraków 2013.

¹⁷ Por. E. Alberich, A. Binz, *Forme e modelli di catechesi con gli adulti*, Torino 1995; C. Bissoli, „*Va'e annuncia*” (Mc 5, 19). *Manuale di catechesi biblica*, Torino 2006; „*Viva ed efficace è la parola di Dio*” (Eb 4, 12). *Linee per l'animazione biblica della pastorale*, ed. C. Pastore, Torino 2010.

nogi włóżcie gotowość głoszenia dobrej nowiny pokoju. Zawsze miejcie tarczę wiary, dzięki której będziecie mogli gasić wszelkie ogniste pociski Złego. Przyjmijcie też hełm zbawienia oraz miecz Ducha, którym jest Słowo Boże” (Ef 6, 10–17; tłum. Edycji św. Pawła).

Apostoł każe chrześcijaninowi, który jest adresatem pouczenia, ubrać (gr. *endysamenoi*) pełną zbroję rzymskiego legionisty: [p a s] prawdy, p a n c e r z s p r a w i e d l i w o ś c i, [n a g o l e n i c e] gotowość do głoszenia dobrej nowiny, tarczę wiary, hełm zbawienia i miecz Ducha, którym jest Słowo Boże (Ef 6, 13–17)¹⁸. Paweł zaczerpnął z codziennej obserwacji obrazu, którymi się posługuje. Jest to sześć elementów niezbędnego wyposażenia (uzbrojenia) żołnierza z czasów Imperium Rzymskiego. Ten wymowny obraz zbroi wskazuje na różne aspekty zmagania – walki duchowej, pojawiających się już wcześniej w Biblii (por. Mdr 5, 17–23; Iz 11, 5; 59, 16–17).

Poszczególne elementy uzbrojenia „pełnej zbroi Bożej” występują w Biblii w sensie metaforycznym (przenośni) jako duchowe uzbrojenie dorosłego chrześcijanina w walce duchowej z wszelkiego rodzaju realnymi przeciwnościami:

- a) p a s p r a w d y (6, 14; por. Iz 11, 5; Łk 12, 35) wskazuje na podstawowe zadanie katechetyczne, które od samego początku określano jako nauczanie prawdy – „uczenie [ich] prawdy” (homilia z II w., dawniej II List do Koryntian św. Klemensa)¹⁹;
- b) p a n c e r z s p r a w i e d l i w o ś c i (6, 14; por. 1Krl 22, 34; Iz 59, 17; Mdr 5, 18) ochrania podczas walki wystawione na największe niebezpieczeństwo serce (sumienie) i głowę (rozum). Jeśli walczący zostanie w nie trafiony przez wroga, nieuchronnie kończy życie, stąd świadom, że czeka go ciężka walka nie wyrusza na nią bez pancerza i hełmu²⁰. Sprawiedliwość polega na tym, żeby być dokładnie tym, czym Bóg pragnie, by człowiek był, tzn. trwać w przymierzu z Bogiem (por. Mt 5, 6 – 10, 20; 6, 1.33);
- c) [n a g o l e n i c e] g o t o w o ś c i d o g ł o s z e n i a d o b r e j n o w i n y (6, 15; por. 1Sm 17, 6; Iz 52, 7; Rz 10, 15) to zdolność i gotowość do przepowiadania

¹⁸ Spis duchowego uzbrojenia kard. C.M. Martini omawia jako oręż w walce duchowej; por. *Il sole dentro. Le nostre fragilità e la forza di Dio. Il combattimento spirituale*, Milano 2016.

¹⁹ „Jeśli polecono nam pracować także nad tym, aby ludzi odciągnąć od bożków i uczyć ich prawdy (gr. *katechêin*), tym bardziej jeszcze nie wolno pozwalać na zatracenie duszy, która już Boga poznała. Pomagajmy zatem sobie wzajemnie, nawet i słabych pociągając ku dobremu, abyśmy wszyscy zostali zbawieni” (XVII,1–2); por. *Pierwsi świadkowie. Pisma Ojców Kościoła*, tłum. A. Świderkówna, Kraków 1998, s. 99.

²⁰ M. Bednarz, *1–2 List do Tesaloniczan* (NKB NT XIII), Częstochowa 2007, s. 376.

nia wiary oraz radość z tej posługi, którą tak eksponował św. Augustyn w *Początkowym nauczaniu religii* (XII, 17)²¹;

- d) tarcza wiary (6, 16; por. 1Krn 12, 25; Ps 32, 2; 1Tes 5, 8) ochrania podczas walki i każe pamiętać o podstawowych cnotach: wierze, nadziei i miłości (por. 1Tes 1, 3; KKK, n. 1812–1829);
- e) hełm zbawienia (6, 17; por. 1Sm 17, 38; 2Krn 26–14; 1Tes 5, 8) kieruje ku spotkaniu z Panem i Zbawicielem oraz wskazuje na cel wychowania chrześcijańskiego – zbawienie (por. J 3, 16; DWCH, n. 1);
- f) miecz Ducha, którym jest Słowo Boże (6, 17; por. Iz 49, 2; Oz 6, 5) jest obosieczny (dwustronne ostrze), ma przeniknąć ludzkie serce „aż do rozdzielenia duszy i ducha, stawów i szpiku, zdolne osądzić pragnienia i myśli serca” (Hbr 4, 12; por. Ap 19, 15). Miecz – słowo Boże ma moc oczyszczenia, osądzania, pouczania, oświecenia i przeniknięcia osoby; dokonuje w uczniu rozróżnienia, rozeznania, wprowadza przejrzystość w jego uczuciach czy namiętnościach oraz weryfikuje jego gorliwość i miłość do Boga i ludzi.

Celem walki prowadzonej przez chrześcijanina – według wskazań Apostoła – nigdy nie może być zniszczenie człowieka, lecz ma ona zmierzać do usunięcia zła i tego wszystkiego, co wprowadza zamęt w życie. Żołnierz będzie stale poddawany szkoleniu, ćwiczeniom i próbom, poddawany dyscyplinie: zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Bez tej dyscypliny żołnierz nie tylko nie da sam sobie rady na polu walki, ale stanie się też zagrożeniem dla innych i dla sprawy Bożej. Podobnie jak stal wytapiana jest w wysokich temperaturach, tak samo chrześcijanin wykuwany jest przez stanowczość w obliczu prób (por. Mdr 3, 5–6)²². Istotną rolę w duchowym zmaganiu odgrywają słowo Boże i modlitwa (w. 17–19). Jednak te narzędzia walki służą nauczycielowi wiary do przeciwstawiania się nieprzyjacielowi, który ma różne oblicza: diabła (w. 11), Zwierzchności i Władze (w. 12a), Panujący w świecie (w. 12b), złe duchy na wyżynach niebieskich (w. 12c) oraz Zły (w. 16)²³. Cała plejada złych duchów, które walczą z człowiekiem, ciskając

²¹ Augustyn z Hippony, *Pisma katechetyczne*, tłum. W. Budzik, Warszawa 1952, s. 23.

²² Por. Alberich, Binz, *Forme e modelli di catechesi con gli adulti*; Bissoli, „Va’ e annuncia” (Mc 5, 19); „Viva ed efficace è la parola di Dio” (Eb 4, 12).

²³ Osobowe zło (hebr. *szatan* – „nieprzyjaciel, przeciwnik”) nie jest owocem ignorancji, błędów, zaniedbań człowieka, ale realnie istniejącą opozycją wobec człowieka i Boga. Wielość imion nadawanych złemu nieprzyjacielowi wskazuje nie tylko na trudność zdefiniowania inteligencji zła, ale zarazem ukazuje wielość form działania przeciwnika; por. X. Léon-Dufour, *Słownik biblijny Nowego Testamentu*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1986, s. 597n;

nań „ogniste pociski” (w. 16): pokus, błędów, doświadczeń, cierpień, przesładowania. By się im przeciwstawić konieczne są walka duchowa, modlitwa i ćwiczenie się w cnotach.

Ćwiczenia wojskowe czy sportowe w Biblii wskazują przede wszystkim na metaforę zdrowego współzawodnictwa w sferze duchowej (Ef 6, 18–19; 1Tm 4, 7n)²⁴. Termin „atleta” (gr. *athleo* – „walczyć”) pojawia się w Piśmie Świętym w znaczeniu dosłownym (2Tm 2, 5) i przenośnym (Flp 1, 27; Hbr 10, 32), ale zazwyczaj w kontekście zmagania chrześcijanina o cel najwyższy – o wieczną nagrodę i zwycięstwo. W Listach pojawia się również termin „bojownik” czy „współbojownik” (gr. *systratiotes*) w kontekście rywalizacji czy współpracy w misji ewangelizacyjnej. Apostoł zachęcał członków gminy w Filippi do budowania wiary, miłości i jedności: „Walczcie jednomyślnie o wiarę w Ewangelię i w niczym nie dajcie się zastraszyć przeciwnikom” (1, 27n). Posłał też do gminy swoich współpracowników Tymoteusza i Epafrodyta, którego nazywa bratem, współpracownikiem i towarzyszem w boju (Flp 2, 25)²⁵. Z zawodami sportowymi wiąże się wspomniany już termin *agōn*, który należy do terminologii wojskowo-sportowej (por. 1Kor 9, 25; Kol 1, 29; 2, 1; 4, 12; 1Tm 4, 10; 6, 12)²⁶. W świecie greckim mógł oznaczać zarówno miejsce walki, jak i samą walkę czy inne zawody sportowe. W jakim znaczeniu posłużył się nim apostoł, gdy stwierdził: „tocząc tę

K. Kościelniak, *Zło osobowe w Biblii. Egzegetyczne, historyczne, religioznawcze i kulturowe aspekty demonologii biblijnej*, Kraków 2002.

²⁴ P. Kasiłowski, *Metafory sportowe w Listach Pawła*, w: Salezjanie a sport, red. Z. Dziubiński, Warszawa 1998, s. 34–42; M-H. Congourdeau, *O właściwe posługiwanie się metaforami sportowymi*, *ComP*, 26(2006), nr 4, s. 12–23; J. Kochel, *Duchowa pedagogia sportu. Aksjologiczny wymiar zawodów i widowisk sportowych*, Kielce 2016.

²⁵ Termin *systratiotes* związany jest z przymiotnem złożonym *syn-ergos*, który podobnie jak pochodny czasownik *syn-ergein*, pojawia się na długo przed Pawłem w grece klasycznej na określenie wspólnego działania. W podobnym znaczeniu używa go Biblia grecka (por. 1Mch 12, 1; 2Mch 8, 7). W Nowym Testamencie należy on niemal wyłącznie do słownictwa św. Pawła (por. 1Tes 3, 2; 1Kor 3; 2Kor 1, 24; 8, 23; Rz 16, 3.9.21; Kol 4, 11; Flm 1, 24; Flp 2, 25; 4, 3); por. A. Tronina, „Współpracownikami Boga jesteście” (1Kor 3, 9). *Współpraca apostołska według św. Pawła*, w: Z Maryją na drogach nowej ewangelizacji. Symposium w 25-lecie Ruchu Pomocników Matki Kościoła – Jasna Góra, 23–25 maja 1994, red. T. Siudy, Kraków 1994, s. 18.

²⁶ Św. Paweł dla celów formacyjnych wykorzystuje też metaforę wojskową; por. D.E. Hiebert, *Pauline Image of a Christian Leader*, „*Bibliotheca Sacra*”, 133(1976), nr 531, s. 213–228; E.M. Krentz, *Military Language and Metaphors in Philippians*, w: *Origins and Method: Towards a New Understanding of Judaism and Christianity. Fs. J.C. Hurd*, red. B.H. McLellan, Sheffield 1993; J. Wilk, *Kapłan jako dobry żołnierz Chrystusa Jezusa*, Katowice 2013.

samą walkę”? Kontekst wskazuje na walkę duchową o wiarę w Chrystusa. Metafora „walki” powinna być rozumiana możliwie szeroko jako rodzaj apostołskiej „walki totalnej” dla Chrystusa, która objęłaby wszystko, co wyraził w 2Kor 11, 24–28. „Istotę tej walki – według J. Flisa – trzeba widzieć w wytrwałej wierności w dawaniu świadectwa bez względu na konsekwencje, którymi mogą być różnorakie formy cierpienia”²⁷. Dla chrześcijanina, stale poddawanego próbie i prześladowaniu, metafory „walki”, „zapasów” czy „biegu” będą wyzwaniem do stałego współzawodnictwa o nagrodę nieprzemijającą, wezwaniem do ćwiczenia się w posłuszeństwie, wytrwałej cierpliwości i wierności Chrystusowi. Temat walki duchowej jest szczególnie aktualny w kontekście katechezy osób dorosłych, żyjących w świecie, który staje się coraz bardziej zlaicyzowany i wydany na trzy destrukcyjne moce: pożądlivość ciała, pożądlivość oczu i pycha tego świata (spraw doczesnych) (por. 1J 2, 16n)²⁸.

Franciszek przekonuje, że życie chrześcijańskie jest ciągłą walką, stąd potrzebna jest siła i odwaga, aby oprzeć się pokusom diabła i głosić Ewangelię. „Ta walka jest bardzo piękna, ponieważ pozwala nam świętować za każdym razem, gdy Pan zwycięża w naszym życiu” (GeE, n. 158)²⁹. Papież uczy, że nieodzowne są w dzisiejszych realiach walka, czujność i rozeznanie. W pierwszym przypadku „nie chodzi jedynie o walkę ze światem i mentalnością światową, które nas zwodzą, oślepiają i sprawiają, że jesteśmy mierni, pozbawieni zaangażowania i radości. Nie ogranicza się też ona do walki z naszymi słabościami i skłonnościami [...]. Jest to także ciągła walka z diabłem, który jest księciem zła. Nasze zwycięstwo świętuje sam Jezus. Cieszył się On, gdy Jego uczniom udawało się czynić postępy w głoszeniu Ewangelii, przezwyciężając opór Złego, i radował się: «Widziałem szatana spadającego z nieba jak błyskawica» (Łk 10, 18)” (GeE, n. 159). Dorosły chrześcijanin winien trwać w Słowie (J 15), które daje mu siły i odwagę do tej nieustannej walki.

Czuwanie jest stałą dyspozycją człowieka dorosłego. Symbolem czujności jest lampa (Ps 119, 105). Chodzi o trwanie przy słowie Bożym. Apostoł Piotr przekonuje: „Mamy mocniejsze słowo prorockie. Dobrze, jeśli będziecie przy nim trwać jak przy lampie, która świeci w ciemności aż do świtu, a jutrzeńka

²⁷ E. Stauffer, *Agon*, w: TWNT I, s. 135; J. Flis, *List do Filipian* (NKB NT XI), Częstochowa 2012, s. 194.

²⁸ Por. J. Ratzinger, *Raport o stanie wiary*, tłum. Z. Oryszyn, Warszawa 1987; G.W. Kosicki, *Walka duchowa*, tłum. M. Gajda, Warszawa 1992.

²⁹ Franciszek, pap., *Adhortacja apostołska Gaudete et exultate* (GeE), Kraków 2018.

wzędzie w waszych sercach” (2P 1, 19). To jest symbolika „zbroi światła” (Rz 13, 12), która uchroni nas przed podstępny atakiem diabła (Ef 6, 11) i ugasi „wszystkie rozżarzone pociski Złego” (Ef 6, 16).

Trzecia wreszcie dyspozycja – rozeznanie. „Rozeznawanie jest szczególnie ważne, kiedy w naszym życiu pojawia się nowość – przekonuje Franciszek, a zatem kiedy trzeba rozeznaczyć, czy jest ona «nowym winem», które pochodzi od Boga, czy też zwodniczą nowością ducha tego świata lub ducha diabła. Innym razem sytuacja jest odwrotna, ponieważ moce zła skłaniają nas do tego, aby się nie zmienić, pozostawić rzeczy takimi, jakimi są, aby wybrać stagnację lub surowość. Wtedy uniemożliwiamy działanie natchnieniom Ducha Świętego” (GeE, n. 168)³⁰. Rozeznanie to przede wszystkim narzędzie do walki o dobro, prawdę i piękno; do lepszego podążania za Panem. Zdobyć tej sprawności ułatwia walkę duchową, co ma duże znaczenie w rozwoju religijnym dorosłych. Apostoł wzywa: „Wszystko badajcie, a co szlachetne – zachowujcie!” (1 Tes 5, 21).

Trzy powyższe dyspozycje są nieodzowne w katechezie dorosłych. Dzięki nim możliwy jest związek między bronią ofensywną a defensywną w walce duchowej. Skuteczne użycie „pełnej zbroi Bożej” zależy nie tylko od wyszkolenia i zręczności (wiedzy i umiejętności), ale przede wszystkim od mądrości i zawierzenia (postaw).

3. Biblijna teologia nauczania i wychowania dorosłych

Proces nauczania i wychowania w wierze rozpoczyna się od „wydobywania” z ucznia tego, co on już wie (Sokrates)³¹, a kończy w momencie ukształtowania dojrzałej osoby, zdolnej do podejmowania wiążących decyzji życiowych. Pedagodzy chrześcijańscy, stanowiący pomost między kulturą starożytną a średniowieczną, tworzyli nowy system nauczania, który wyrosło na bazie religijnej ascezy i zasady *fides quaerens intellectum* – „wiara szukająca zrozumienia” (Anzelm z Canterbury). Pewnego rodzaju zwieńczeniem tej drogi edukacyjnej była refleksja św. Jana Pawła II z encykliki *Fides et ratio*: „Wiara i rozum są jak dwa skrzydła, na których duch ludzki unosi się ku kontemplacji prawdy” – tymi słowami Papież rozpoczyna encyklikę na

³⁰ M.R. Jurado, *Rozeznawanie duchowe. Teologia, historia, praktyka*, tłum. K. Homa, Kraków 2002; P. Schiavone, *Il discernimento. Teorie e prassi*, Milano 2009; J.K. Mieczysławski, *Rozeznawanie duchowe*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 17, Lublin 2012, kol. 426–428.

³¹ B. Jodłowska, *Pedagogika sokratejska (pedagogika mądrzejsza)*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, t. 4, red. T. Pilch, Warszawa 2005, s. 258–262.

temat relacji wiary i rozumu³². Dokument papieski stał się wielką obroną możliwości ludzkiego rozumu oraz odwagi w stawianiu pytań i uczciwości myślenia. Na bazie filozofii i teologii możliwa jest pedagogiczna refleksja nad biblijną mądrością: „Mądrość wie i rozumie wszystko” (Mdr 9, 11).

Teologia nauczania i wychowania wyrosła z przekonania, że Bóg jest pierwszym Wychowawcą swego ludu (por. Pwt 8, 5; 32, 10–12)³³, a człowiek zaproszony jest do współpracy w tym złożonym procesie nauczania i wychowywania w wierze. Świat biblijny „wniósł do wielkiego skarbcza teorii poznania swój oryginalny wkład” – przekonywał Jan Paweł II (FR, n. 16). Potwierdził to jego następca Benedykt XVI, gdy przypomniał, że „w Piśmie Świętym zawierają się wartości antropologiczne i filozoficzne, które miały pozytywny wpływ na całą ludzkość. Trzeba [zatem] w pełni odnaleźć sens Biblii jako wielkiego kodu kulturowego” (VD, n. 110)³⁴. Na tej bazie kard. C.M. Martini mówił o Piśmie Świętym jako Wielkiej Księdze Edukacyjnej ludzkości:

„Z pewnością podkreśliłbym wartość edukacyjną Biblii, w którą zawsze głęboko wierzyłem, próbując ze wszystkich moich sił realizować to, co zawiera się w rozdziale VI *Dei Verbum* Soboru Watykańskiego II, to znaczy, by wychowywać i kształcić wszystkich chrześcijan w zażyłości z Biblią i na jej podstawie uczyć się modlić. Uważam to za zasadniczy program pastoralny mojego episkopatu. Stąd rodzi się również zapowiedź przyszłości dla całej Europy, zapowiedź, którą wyraziłem już podczas synodu europejskiego: Biblia ma się stać księgą przyszłości Europy i całego wszechświata”³⁵.

W jakim sensie Biblia jest księgą edukacyjną dla współczesnych dorosłych chrześcijan?

Idąc za nauczaniem soborowym trzeba przypomnieć, że Słowo Boże jest „duszą teologii” (DV, n. 24), a dzięki temu jest też „źródłem, z którego katecheza czerpie swoje orędzie” (por. CT, n. 27; DOK, n. 94)³⁶. Mówiąc

³² Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio* (FR), Watykan 1998.

³³ Por. C.M. Martini, *Dio educa il suo popolo*, Mialno 1988; por. Kochel, Marek, *Pedagogia biblijna w katechezie*.

³⁴ Por. N. Frye, *Biblia kod. Biblia i literatura*, tłum. A. Fulińska, Bydgoszcz 1998.

³⁵ G. Ravasi, *Martini – moje trzy miasta. Przyjacielska rozmowa*, tłum. J. Zarzycka, Kraków 2003, s. 33n.

³⁶ Dyrektorium ogólne o katechizacji mówi o źródle i „źródłach” orędzia katechetycznego: „Są pierwszorzędne i pomocnicze źródła katechezy, które w żadnym przypadku nie mogą być rozumiane w sposób jednostronny [...]. Tradycja, Pismo Święte i Urząd Nauczycielski Kościoła, wewnętrznie połączone i powiązane, «każde na swój sposób» są głównymi źródłami katechezy” (DOK, n. 96).

o katechetycznym przepowiadaniu słowa Bożego trzeba zwrócić uwagę na dwie jej formy: bezpośrednią i pośrednią. W pierwszej formie głoszenie Słowa dokonuje się bezpośrednio i przyjmuje formę zaczerpniętą z pierwszego przepowiadania apostołskiego. Wzorem jest tu kerygmat: „Chrystus zmarł i zmartwychwstał!” (por. 1Kor 15, 14); „Jezus Chrystus jest Panem!” (Flp 2, 11; por. Rz 10, 9; 1Kor 8, 6; 12, 3; 2Kor 4, 5); „Jezus Chrystus wczoraj i dziś ten sam – i aż na wieki” (Hbr 13, 8) lub wezwanie: „Bliskie jest królestwo Boże, nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1, 15)³⁷. Druga forma katechetyczna, nazywana pośrednią, również powinna wydobywać kerygmat zbawczy dostosowany do sytuacji słuchaczy, ponieważ dzięki niemu katechizowany odkrywa i doświadcza mocy Ewangelii.

W formie pośredniego przepowiadania korzysta się z historii, znaków, symboli, obrazów, przypowieści. Za pomocą tej formy łatwiej jest wprowadzić Boże przesłanie w życie słuchających. Historia Kościoła przypomina o siedmiu kolumnach katechezy:

- a) trzech etapach opowiadania historii zbawienia: Stary Testament, życie Jezusa, historia Kościoła;
- b) czterech filarach wykładu: wyznanie wiary, przykazania, sakramenty, modlitwa Pańska (DOK, n. 130).

Katecheza dorosłych im bliżej jest podstawowego źródła biblijnego, tym pewniej służy prawdzie. Miał zatem rację kard. Martini, gdy stwierdził, że „katecheza jest «posługą na rzecz prawdy wiary»; poprzez przekaz treści i refleksję nad nimi pragnie ukazać, jak prawda Jezusa Chrystusa (J 14, 6), przekazywana w tradycji Kościoła, integruje w sobie to poszukiwanie prawdy, które jest w każdym człowieku, mniej czy bardziej wyraźnie, wychodząc od jego własnych uwarunkowań społeczno-religijnych”³⁸. Zbliżenie do prawdy poprzez Pismo Święte jest zbliżeniem przez Słowo Boże. Czytając i rozważając Pismo Święte chrześcijanin poznaje Chrystusa³⁹. Zbliżenie zaś do Jezusa i spotkanie z Nim to najlepsza droga rozwoju religijnego dorosłego chrześcijanina. Wymaga ona jednak spełnienia pewnych warunków.

³⁷ J. Kochel, *Kerygmat jako treść nowej ewangelizacji*, w: *Nowa ewangelizacja w nowej katechezie*, red. P. Mąkosa, Rzeszów 2013, s. 23–30.

³⁸ C.M. Martini, *Partenza da Emmaus*, Milano 1983, s. 75.

³⁹ Pogłębioną refleksję nad naturą Słowa Bożego proponuje Benedykt XVI w adhortacji *Verbum Domini*, gdzie przekonuje, że jest Ono jak „kompas na drogę” i „bezpieczny przewodnik”, przywołuje też słowa Hugona od św. Wiktora o jedności Biblii: „Całe Pismo Święte jest jedną księgą, a tą jedną księgą jest Chrystus, ponieważ całe Pismo Święte mówi o Chrystusie i wypełnia się w Chrystusie” (por. *De arca Noe*, 2,8: PL 176,642 C-D; por. VD, n. 39).

Po pierwsze – jak zauważa Joseph Colomb (1902–1979) – „musimy zaakceptować fakt, że Pismo Święte nas osądza. Pismo Święte – to słowo skierowane do nas przez Chrystusa. Powinna ich słuchać dusza pokorna i ufna. Trzeba czytać Pismo Święte jako Słowo Boże, a nie jako słowo ludzkie (1Tes 2, 13). Poprzez Pismo Święte mówi teraz do nas żywy Chrystus”⁴⁰. Pewną trudność nasuwa wszelki aparat naukowy, który może pomóc w zgłębianiu sensu Pisma Świętego. Wszelkie jednak rozważania egzegetyczne, historyczne czy teologiczne stanowią jedynie przygotowanie do chrześcijańskiego odczytania Pisma Świętego. „Trzeba jednak umieć wyjść poza nie, aby posunąć się dalej” – przekonuje francuski pionier odnowy katechetycznej⁴¹.

Wyjście poza „racjonalizację” wiary, poza fazę badania ludzkiego słowa Biblii, które ma nam tylko ułatwić należyte przyswajanie Słowa Bożego, to kolejny etap samodzielnej katechezy biblijnej. „Można znać wszystkie żywoty Jezusa oraz właściwą wykładnię wszystkich przypowieści i wznieść przez to mur, który jeszcze bardziej odgradza od Jezusa” – przestrzega J. Colomb⁴². Potrzeba by katecheta i katechizowany po niezbędnych chwilach lektury „naukowej”, przemyśleniu jej i przyswojeniu sobie jej treści, mógł swobodnie, bezpośrednio wsłuchać się w aktualne przesłanie Chrystusa i udzielić odpowiedzi na Słowo Boże. „Tylko wówczas możemy złączyć się z Chrystusem, ponieważ czytamy Pismo Święte w Duchu, który musi nas doprowadzić do całej prawdy i objawić nam, co Chrystusowe (J 16, 13–15). Wtedy Słowo Chrystusa dociera do nas, rozprasza nasze wątpliwości, wyjaśnia nasze prośby”⁴³.

Trzeci etap zbliżania się do Słowa jest decydujący, by „dosłyszeć Pana” i uwierzyć w Niego. W katechetycznej posłudze Słowa nie wystarczy, wychodząc poza lekturę „naukową”, przyjąć postawę słuchacza. Słuchanie Słowa nie może więc być powierzchowne, ale powinno mieć źródło w głębi na samych, gdzie bierze początek nasza wiara: „Wiara rodzi się ze słuchania, słuchanie natomiast ma miejsce dzięki słowu Chrystusa” – przekonuje Apostoł narodów (Rz 10, 17). Francuski katechetyk zauważa: „Całe Pismo Święte przekazuje nam bowiem jedynie dialog, jaki Bóg nawiązał z człowiekiem. Bóg jest główną postacią Pisma Świętego, a Pismo Święte, w swych

⁴⁰ J. Colomb, *Stawanie się wiary*, tłum. T. Dworakowa, Warszawa 1980, s. 56.

⁴¹ G. Duperray, *Joseph Colomb*, w: *Słownik katechetyczny*, s. 145–147.

⁴² Colomb, *Stawanie się wiary*, s. 57.

⁴³ Tamże.

rozmaitych księgach i gatunkach literackich, przypomina nam nieustannie zasadę dramatycznego przymierza Boga z człowiekiem, ustawiczną inicjatywę Boga, Jego wierność w tym przymierzu, niewierność człowieka, nieskończone miłosierdzie, jakie Bóg okazuje wobec modlitwy, prawo miłości bliźniego, konieczność niestrudzonego przewyższania siebie, dziękczynienia itd. Wszystko to składa się na naszą wiarę. My jednak możemy to dobrze zrozumieć tylko wtedy, gdy jesteśmy «światłem». Dlatego też wszystko to, co w nas samych odgradza nas od Boga, co jest «ciemnością» w naszym sercu, uniemożliwia dostrzeżenie światła Słowa i rzeczywiste wysłuchanie Chrystusa (J 10, 38; Mt 6, 22–23)⁴⁴.

Na tym etapie oddziaływania katechetycznego konieczna jest zatem Pawłowa „zbroja światła” (Rz 13, 12). Chodzi o postawę ewangelicznego „ubóstwa” (Mt 5, 3) w przyjęciu daru Słowa i odwagę poddania się światłu Słowa; chodzi o przymioty człowieka odnowionego w Chrystusie, w które Bóg wyposaża chrześcijanina w momencie chrztu (Ga 3, 27), by mógł on skutecznie przeciwstawić się złu. Trzeba więc niejako „włożyć” na siebie „pełną zbroję Bożą” (Ef 6, 13), tj. wszystko to, co uosabia Chrystusa: „przyoblec się w Chrystusa” (Ga 3, 27; por. Ga 2, 20; Ef 4, 20–24; Flp 2, 5), żeby nie tylko starać się wypełnić naukę Jezusa, ale przede wszystkim pozwolić, by to On był źródłem myśli, uczyć i pragnień człowieka dojrzałego „na miarę wielkości według pełni Chrystusa” (Ef 4, 13).

* * *

Ostatecznym celem każdej katechezy jest doprowadzenie ucznia nie tylko do spotkania z Jezusem Chrystusem, ale do zjednoczenia i do głębokiej z Nim zażyłości (CT, n. 5). W świecie, który odrzuca wszelkie podporządkowanie i oddanie, wielu nie chce przyjąć Jezusa jako Pana (*Kyrios*), Króla (*Basileus*) i Władcę (*Imperator*). Zapominają, że wówczas władzę nad nimi może przejąć przeciwnik (diabeł), który chętnie uzurpuje ją sobie (por. Łk 4, 6; 22, 53; Ef 2, 2; Kol 1, 13; Ap 13, 24.12). Władza (gr. *eks-ousia*) Jezusa jest związana ściśle z misją, jaką otrzymał On od Ojca. Rozporządza On tą władzą w sposób pewny i absolutnie wolny (Mk 11, 27–33; J 5, 27; 10, 18; 17, 2). Przekazuje ją również swoim uczniom (Mt 10, 1), a wszystkich tych, którzy chcą się jej podporządkować, wyposaża w „pełną zbroję” (Ef 6, 11.13), by mogli podjąć walkę duchową i przeciwstawić się nieprzyjacielowi. Dorosły chrześcijanin dzięki pogłębionej zażyłości ze Słowem Bożym jest zdolny do

⁴⁴ Tamże, s. 57–58.

przewyciężenia wszelkich zakusów Złego. Musi jednak pamiętać, że choć „wszystko [mu] wolno”, to nie w tym sensie, żeby ktoś inny stawał się czyimkolwiek niewolnikiem (por. 1Kor 6, 12; 8, 9; 9, 4–18; 10, 23). Zarówno katechizujący, jak i katechizowany nie powinien obawiać się „poddania” pod osąd Słowa Bożego. To Ono osądza, oczyszcza, oświeca i porządkuje nasze życie. Warto zatem Pismo Święte czytać, rozważać, modlić się i żyć Nim (*lectio divina*)⁴⁵. Prawdziwe spotkanie i zażyłość ze Słowem, które zawsze jest żywe i skuteczne, pomaga w dążeniu do „wysokiej miary» zwyczajnego życia chrześcijańskiego”. A właśnie tego typu pedagogię zalecał św. Jan Paweł II. „Drogi świętości są wielorakie i dostosowane do każdego powołania [...]. Całe życie kościelnej wspólnoty i chrześcijańskich rodzin winno zmierzać w tym kierunku. Ale jest też oczywiste, że istnieją różne indywidualne drogi do świętości, wymagające prawdziwej pedagogiki świętości, która zdolna jest dostosować się do rytmu poszczególnych osób. Winna ona łączyć całe bogactwo propozycji dostępnych dla wszystkich z tradycyjnymi formami pomocy indywidualnej i grupowej oraz z nowszymi formami udostępnionymi przez stowarzyszenia i ruch uznane przez Kościół” (NMI, n. 30)⁴⁶.

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje przykład biblijnej katechezy dorosłych. Słuchanie i rozważanie Słowa Bożego jest filarem każdej katechezy, a zwłaszcza katechezy stałej z udziałem osób dorosłych, zarówno tych, którzy w niej uczestniczą, jak i tych, ją organizują. Kościół systematycznie zachęca do animacji biblijnej duszpasterstwa i rozwijania biblijnego wymiaru każdego rodzaju katechezy. Przypomina o centralnym miejscu słowa Bożego w katechezie. Katecheza dorosłych jest najlepszym czasem do tego, by obficie czerpać z tego podstawowego źródła. Dorosły chrześcijanin dzięki pogłębionej zażyłości ze Słowem Bożym jest zdolny do przewyciężenia wszelkich zakusów Złego. Ostatecznym celem katechezy jest doprowadzenie ucznia nie tylko do spotkania z Jezusem Chrystusem, ale do

⁴⁵ „Medytacyjnej lektury Pisma Świętego” lub „uporządkowane ćwiczenie w osobistym słuchaniu Słowa Bożego” (*lectio divina*) jest najlepszą formą pracy ze Słowem dla osób dorosłych; por. KO, n. 21.25; DOK, n. 71; KKK, n. 1176n; NMI, n. 39; VD, n. 86–87; EG, n. 152n, 174n; por. S. Haręzga, „*Lectio divina*” narzędziem osobistej formacji katechetów, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 2(2002), nr 1, s. 17–22; E. Bianchi, *Przemodlić Słowo. Wprowadzenie w «lectio divina»*, tłum. A. Tronina, Kraków – Tyniec 2001; Kocheł, Marek, *Pedagogia biblijna w katechezie*, s. 137–172.

⁴⁶ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (NMI), Kraków 2001.

zjednoczenia z Nim i do głębokiej z Nim zażyłości. To On jest jedynym Panem, Królem i Władcą. Jego władza jest związana ściśle z misją, jaką otrzymał On od Ojca. Rozporządza On tą władzą w sposób pewny i absolutnie wolny. Przekazuje ją również swoim uczniom, którzy chcą się jej podporządkować oraz wyposaża ich w „pełną zbroję” (Ef 6, 13), by mogli podjąć walkę duchową i przeciwstawić się nieprzyjacielowi. Zarówno katechizujący, jak i katechizowani nie powinni obawiać się „poddania” pod osąd Słowa Bożego. To Ono osądza, oczyszcza, oświeca i porządkuje nasze życie. Warto Pismo Święte czytać, rozważać, modlić się i żyć Nim. Prawdziwe spotkanie i zażyłość ze Słowem, które zawsze jest żywe i skuteczne, pomaga w dążeniu do dojrzałości chrześcijańskiej.

Słowa kluczowe: katecheza dorosłych, katecheza biblijna, Słowo Boże, dojrzałość chrześcijańska.

SUMMARY

The article presents an example of biblical catechesis of adults. Listening and reflecting on the word of God is the pillar of every catechesis, especially permanent catechesis with the participation of adults, both those who participate in it and those who organize it. The Church systematically encourages the animation of biblical pastoral work and the development of the biblical dimension of every kind of catechesis. It reminds the central place of the word of God in catechesis. Catechesis of adults is the best time to draw profusely from this basic source. An adult Christian, thanks to his intimacy with the Word of God, is able to overcome all attempts of the Evil One. The ultimate goal of catechesis is to bring the student not only to the encounter with Jesus Christ, but to unite and intimacy with Him deeply. He is the only Lord, King and Ruler. His power is closely related to the mission He has received from the Father. He passes it onto his disciples who want to submit to her and equip them with “full armor” (Eph 6:13), so that they can take a spiritual battle and defy the enemy. Both catechists and being catechized should not be afraid of “submitting” to the Word of God’s judgment. It judges, purifies, enlightens and organizes our lives. It is worth reading the Holy Bible, pondering, praying and living Him. True meeting and familiarity with the Word, which is always alive and effective, helps in the pursuit of Christian maturity.

Key words: adult catechesis, biblical catechesis, Word of God, Christian maturity.

BIBLIOGRAFIA

Alberich E., Binz A., *Forme e modelli di catechesi con gli adulti*, Torino 1995.

- Bianchi E., *Przemodlić Słowo. Wprowadzenie w «lectio divina»*, tłum. A. Tronina, Kraków – Tyniec 2001.
- Bissoli C., „*Va’è annuncia*” (Mc 5, 19). *Manuale di catechesi biblica*, Torino 2006.
- Blachnicki F., *Kerymatyczna odnowa katechezy*, Warszawa 2005.
- Blachnicki F., *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Krościenko 2002.
- Colomb J., *Stawanie się wiary*, tłum. T. Dworakowa, Warszawa 1980.
- Frye N., *Biblia kod. Biblia i literatura*, tłum. A. Fulińska, Bydgoszcz 1998.
- Giussani L., *Ryzyko wychowawcze jako tworzenie osobowości i historii*, Kielce 2002.
- Haręzga S., „*Lectio divina*” narzędziem osobistej formacji katechetów, „*Zeszyty Formacji Katechetów*”, 2(2002), nr 1, s. 17–22.
- Höfer A., *Pismo święte miejscem spotkania Boga z człowiekiem. Podręcznik metodyczny katechezy biblijnej*, tłum. E. Bochenek, K.J. Wawrzynów, Poznań 1998.
- Kochel J., *Duchowa pedagogia sportu. Aksjologiczny wymiar zawodów i widowisk sportowych*, Kielce 2016.
- Kochel J., *Kerymat jako treść nowej ewangelizacji*, w: *Nowa ewangelizacja w nowej katechezie*, red. P. Mąkosa, Rzeszów 2013, s. 23–30.
- Kochel J., Marek Z., *Pedagogia biblijna w katechezie*, Kraków 2012.
- Kosicki G.W., *Walka duchowa*, tłum. M. Gajda, Warszawa 1992.
- Kudasiewicz J., *Wymiar biblijny*, w: *Podstawowe wymiary katechezy*, red. M. Majewski, Kraków 1991, s. 7–35.
- Läpple A., *W kręgu Katechizmu Kościoła katolickiego*, tłum. A. Karszniewicz-Mazur, Wrocław 1999.
- Leon-Dufour X., *Słownik biblijny Nowego Testamentu*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1986.
- Martini C.M., *Dio educa il suo popolo*, Mialno 1988.
- Martini C.M., *Il sole dentro. Le nostre fragilità e la forza di Dio. Il combattimento spirituale*, Milano 2016.
- Martini C.M., *Partenza da Emmaus*, Milano 1983.
- Prado Flores J.H., *Nowi ewangelizatorzy dla Nowej Ewangelizacji*, Poznań 2013.
- Ratzinger J., *Raport o stanie wiary*, tłum. Z. Orszyn, Warszawa 1987.
- Ravasi G., *Martini – moje trzy miasta. Przyjacielska rozmowa*, tłum. J. Zarzycka, Kraków 2003.

Szlachetka W., *Fenomen szkół nowej ewangelizacji. Studium socjologiczno-pastoralne*, Kraków 2011.

„Viva ed efficace è la parola di Dio” (Eb 4, 12). *Linee per l’animazione biblica della pastorale*, ed. C. Pastore, Torino 2010.

Wilk J., *Kapłan jako dobry żołnierz Chrystusa Jezusa*, Katowice 2013.